

Nr 39.

Ankom till riksdagens kansli den 5 april 1932 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ämneslärarinna vid allmänt läroverk rätt att för lönetur tillgodoräkna sig tjänstgöring vid statsunderstödd enskild läroanstalt.

(2:a avd.)

I en till riksdagen avlåten, den 5 februari 1932 dagtecknad proposition, nr 78, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att medgiva,

1) att ämneslärarinna, som blivit entledigad från föreståndarinne- eller ämneslärarinnebefattning vid statsunderstödd högre flickskola, enskild mellanskola eller högre goss- och samskola, emedan skolan till följd av den beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet nedlagts eller inskränkt sin verksamhet, och som i anledning härav blivit överflyttad till ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk, må under en övergångstid av tio år, räknat från och med den 1 juli 1928, av sina tjänstår såsom ämneslärarinna vid högre flickskola, enskild mellanskola eller högre goss- och samskola tillgodoräkna sig så många lönetursår utöver tre, dock högst tio, att, bortsett från dyrtidstillägg, hennes löneförmåner såsom ämneslärarinna vid allmänt läroverk ej komma att understiga summan av den i gällande författningar stadgade kontanta minimiavlöning och den av statsmedel utgående tillfälliga löneförbättring, hon uppburit vid frånträandet av sin befattning vid den enskilda skolan, varvid dock skall iakttagas att, såvida sådan lärarinna vid tillämpning av dessa bestämmelser skulle i avseende å rätt till ålderstillägg hava kommit i förmånligare ställning, därest hennes övergång i statstjänst inträffat senare än som skett, henne må vid denna senare tidpunkt tillgodoföras det ålderstillägg vid befattningen, som erfordras för att nämnda förhållande må utjämnas, samt

2) att efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall sådan föreståndarinna eller ämneslärarinna vid statsunderstödd enskild mellanskola, högre

flickskola eller högre goss- och samskola, som före den 1 mars 1927 blivit anställd med full tjänstgöring vid dylik läroanstalt och efter den 30 juni 1928 erhåller ordinarie ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk i annan ordning än genom överflyttande, må under en övergångstid av tio år, räknat från och med den 1 juli 1928, tillerkännas sådan löneturs rätt, som avses under 1).

I fråga om utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till omförmälda statsrådsprotokoll.

Genom proposition nr 231 till 1928 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t under punkt 6:o riksdagen att medgiva, att ämneslärarinna, som blivit entledigad från ämneslärarinnebefattning vid statsunderstödd högre flickskola, emedan skolan till följd av den beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet nedlagts eller inskränkt sin verksamhet, och som i anledning härav på av riksdagen anvisat sätt erhållit ordinarie anställning vid allmänt läroverk, finge under en övergångstid av tio år, räknat från och med den 1 juli 1928, av sina tjänstår såsom ämneslärarinna vid högre flickskola tillgodoräkna sig så många lönetursår utöver tre, dock högst tio, att, bortsett från dyrtidstillägg, hennes löneförmåner såsom ämneslärarinna vid allmänt läroverk ej komme att understiga summan av den i gällande författning stadgade kontanta minimiavlöning och den av statsmedel utgående tillfälliga löneförbättring, hon uppburit vid frånträdan av sin befattning vid den högre flickskolan.

I skrivelse den 1 juni 1928 (nr 286) anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag.

Den 29 juni 1928 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse (nr 272) i överensstämmelse härmed.

De förutsättningar, som sådan ämneslärarinna, om vilken här är fråga, skall hava uppfyllt för att kunna tillgodoräkna sig lönetursår för tidigare tjänstgöring vid privatläroverk, äro, enligt vad departementschefen framhåller, följande:

1) den tjänstgöring, som må tillgodoräknas, skall hava fullgjorts vid statsunderstödd *högre flickskola*,

2) lärarinnan skall hava blivit entledigad från ämneslärarinnebefattning vid sådan skola,

3) entledigandet skall hava skett på den grund, att skolan till följd av den beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet nedlagts eller inskränkt sin verksamhet,

4) lärarinnan i fråga skall i anledning av under 2) och 3) nämnda förhållanden hava *på av riksdagen anvisat sätt* erhållit ordinarie anställning vid allmänt läroverk.

Under hänvisning till vederbörande departementschefs motivering för propositionen nr 286 till 1928 års riksdag, uttalar departementschefen, att sist-

nämnda villkor torde få anses innebära, att vederbörande ämneslärarinna skall genom s. k. *överflyttning* hava erhållit ordinarie ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk. Kungörelse angående överflyttande av vissa lärarinnor från statsunderstödda enskilda högre flickskolor till statliga läroverk utfärdades av Kungl. Maj:t den 26 september 1929 (nr 295).

I skrivelse den 1 oktober 1931 har nu skolöverstyrelsen framlagt två förslag till utvidgning av den lönetursrätt, som enligt kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 272) tillkommer ämneslärarinna, som blivit anställd vid allmänt läroverk efter att förut hava tjänstgjort som ämneslärarinna vid statsunderstödd högre flickskola. Enligt båda dessa förslag skulle ifrågavarande lönetursrätt uttryckligen utsägas tillkomma även f. d. föreståndarinnan vid enskild läroanstalt. Vidare skulle till grund för jämförelsen mellan löneförmånerna i statstjänsten och i den föregående enskilda tjänsten läggas förhållanden icke allenast vid själva övergångstillfället utan även vid den senare tidpunkt, då lärarinnan, därest hon kvarstått i enskild tjänst, skulle erhållit löneförhöjning. Och slutligen skulle lönetursrätten utsträckas till att gälla jämväl dem, som förut varit lärarinnor eller föreståndarinnor vid enskilda mellanskolor samt högre goss- och samskolor. Enligt det andra — mera omfattande — förslaget skulle rätten att tillgodoräkna tjänstår vid enskild läroanstalt utvidgas att gälla icke blott de fall, då s. k. *överflyttning* ägt rum, utan även, med vissa tidsbegränsningar, varje fall, då lärarinna vid enskild skola vunnit anställning som ämneslärarinna vid allmänt läroverk, d. v. s. även då övergången skett efter ansökning och utnämning i vanlig ordning.

Till stöd för sistnämnda förslag har skolöverstyrelsen anfört bland annat:

Den frågan torde böra tagas under övervägande, huruvida det är lämpligt, att lönetursrätten inskränkes till sådana lärarinnor, som genom *överflyttning* erhållit ordinarie anställning vid allmänt läroverk. I åtskilliga fall hava ämneslärarinnor vid enskilda skolor själva sökt och i fri konkurrens erhållit ämneslärarinnetjänster (liksom adjunktstjänster) vid allmänt läroverk. Det ligger i sakens natur, att i allmänhet endast de mest meriterade av sådana lärarinnor vid enskilda skolor kunna på denna väg vinna anställning vid statens läroverk. Går en lärarinna denna väg, erhåller hon emellertid ingen lönetursrätt. Det kommer därför att ligga i hennes intresse att icke själv i vanlig ordning konkurrera sig till en tjänst vid statligt läroverk, då hon har större fördel av att låta sig överflyttas till sådan tjänst. Det synes dock lämpligt, att bestämmelserna äro sådana, att de icke direkt avskräcka vederbörande lärarinnor från att i första hand söka sörja för sig själva.

Överstyrelsen finner det således vara ej mindre rättvist ur de lärarinnors synpunkt, vilka efter ansökan erhålla ledigförklarad ordinarie ämneslärarinnetjänst (eventuellt även adjunktstjänst) än även ur allmänna synpunkter lämpligt, att sagda lönetursrätt utsträckes till att gälla lärarinnor, vilka erhålla ordinarie anställning vid allmänna läroverk *oberoende av huruvida sådan tjänst erhållits efter ansökan i vanlig ordning eller genom s. k. överflyttning*. Närmast torde sagda rätt därvid visserligen böra gälla sådana

lärarinnor, vilkas avgång från enskild skola varit eller framdeles kan beräknas bliva nödvändig på grund av indragning av skolan eller minskning i dess verksamhet till följd av omorganisationen av det högre skolväsendet. Men det torde i den praktiska tillämpningen bli förenat med stora svårigheter att begränsa bestämmelsen på antytt sätt. Något föregripande av frågan om medgivande av lönetursrätt för tjänstgöring vid enskilda läroanstalter i allmänhet, därest den föreslagna lönetursrätten finge generell karaktär, sker ju ändock icke, alldenstund de här föreslagna liksom de redan gällande bestämmelserna, fränsett att de äro övergångsbestämmelser med fixerad tidsgiltighet, enbart avse att skydda vederbörande lärarinnor för löneminskning och de sålunda bliva utan betydelse i alla de fall — och de äro flertalet — då övergången i statstjänst icke medför löneminskning. Det torde därför vara lämpligast att giva generell giltighet åt bestämmelserna i fråga, så att varje lärarinna, som erhåller ordinarie ämnesläraertjänst vid allmänt läroverk, erhåller rätt att för sin tidigare tjänstgöring vid statsunderstödd enskild mellanskola, högre flickskola och högre goss- och samskola räkna lönetursår i sådan utsträckning, att övergången i statstjänst icke för henne medför minskning i löneförmåner. Bestämmelsen, som alltjämt bör äga karaktär av övergångsbestämmelse, skulle äga giltighet till och med den 30 juni 1938 samt endast avse sådana lärarinnor, vilka vunnit anställning vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1927 samt erhållit ordinarie ämnesläraertjänst vid allmänt läroverk efter den 30 juni 1928, men för dessa gälla retroaktivt.

Statskontoret förordar det första förslaget, dock under förutsättning att samma bestämmelser, som beträffande överflyttning nu gälla för ämneslärarinnor och föreståndarinnor vid högre flickskolor, också komma att föreskrivas för lärarinnor vid enskilda mellanskolor samt högre goss- och samskolor. Beträffande skolöverstyrelsens andra förslag har statskontoret anfört bland annat:

Statskontoret måste ställa sig mycket tveksamt beträffande lämpligheten av detta förslag. Utan att underskatta vikten av de båda förstnämnda skälen, kan man dock icke förbise, att det här gäller att beträffande en särskild grupp lärare vid de allmänna läroverken införa principen om lönetursrätt för tjänstgöring vid enskilda och kommunala skolor, en fråga som sedan länge står på dagordningen och väl kan antagas inom icke allt för avlägsen framtid bli löst. De betänkligheter, som måste hysas mot förslagets principiella sida, bliva icke hävda av den av överstyrelsen framhållna omständigheten, att det endast är fråga om övergångsbestämmelser med fixerad tidsgiltighet, vilka endast avse att skydda vederbörande mot löneminskning. Man skulle tvärtom kunna säga att, om det anses skäligt att lärarinnorna, oberoende av övergångens samband med nya läroverksorganisationen, erhålla ifrågavarande lönetursrätt, det icke finns någon anledning att begränsa denna förmån att gälla endast under viss tid — enligt förslaget tio år. Om anordningen kunde inskränkas till att avse endast de fall, då den s. k. frivilliga övergången är föranledd av omorganisationen, vore måhända icke så mycket att erinra däremot. Men då detta, på sätt överstyrelsen framhåller, av praktiska skäl svårigen låter sig göra, erhåller bestämmelsen en räckvidd, principiellt sett, som knappast kan anses tillräddlig.

Emellertid vill statskontoret å andra sidan icke förneka, att fall kunna förekomma, då den föreslagna förmånen skäligen bör beredas vederbörande lärarinna. Med anledning härav och då det tredje av överstyrelsens skäl för förslaget — det fåtal lärarinnor, å vilka bestämmelsen skulle bliva tillämplig — synes tala för en individuell prövning i varje särskilt fall, vill det förefalla statskontoret, som om saken lämpligast borde ordnas så, att Kungl. Maj:t erhåller riksdagens bemyndigande att i de fall, då övergång från förenämnda enskilda eller kommunala läroanstalter till allmänt läroverk äger rum i annan ordning än genom s. k. överflyttning, pröva om och i vad mån bestämmelserna i kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 272) må å vederbörande lärarinna tillämpas.

Statskontoret tillstyrker alltså det av överstyrelsen först framlagda förslaget med det tillägg, att prövningen av lönetursrätten i ovan angivna fall förbehålles Kungl. Maj:t.

Skulle emellertid Kungl. Maj:t vilja vidtaga åtgärd för genomförande av en lönetursrätt av den omfattning, som i andra alternativet angives, vill statskontoret framhålla, att formuleringen i övrigt av bestämmelserna i huvudsak icke har någon annan reell betydelse än vad som innebäres i nu gällande kungörelse i ämnet.

För egen del har departementschefen anfört bland annat följande:

För det av skolöverstyrelsen framlagda första förslaget finner jag goda skäl vara anförda, och vill jag för min del förorda detsamma. Jag vill erinra, att Kungl. Maj:t den 5 februari 1932 utfärdat kungörelse, avsedd att ersätta kungörelsen den 26 september 1929 (nr 295) angående överflyttande av vissa lärarinnor från statsunderstödda enskilda högre flickskolor till statliga läroverk. och därvid föreskrivit, att till ämneslärarinnebefattning vid allmänt läroverk kan överflyttas jämväl föreståndarinna eller ämneslärarinna, som varit anställd vid statsunderstödd enskild mellanskola eller högre goss- och samskola.

Vad beträffar det andra av skolöverstyrelsen framställda förslaget, finner jag i likhet med statskontoret starka skäl tala för även dess godkännande, varvid jag dock ansluter mig till den begränsning, som statskontoret härutinnan föreslagit i fråga om rätt att tillgodoräkna tjänstår vid enskild läroanstalt i de fall, då lärarinna vid enskild skola efter ansökan vunnit anställning vid allmänt läroverk. Jag anser det alltså lämpligare, att i senast antydda fall en individuell prövning sker samt att dylik prövning företages av Kungl. Maj:t. Riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t att verkställa denna prövning läser alltså böra utverkas.

Mot Kungl. Maj:ts förslag under punkten 1) har utskottet intet att erinra.

Vad beträffar det under punkten 2) framlagda förslaget, anser sig utskottet, med tanke på konsekvenserna, kunna förorda bifall till detsamma allenast under förutsättning, att medgivandet begränsas till att gälla uteslutande sådana fall, då vederbörande föreståndarinnas eller ämneslärarinns avgång från den enskilda skolan kan anses föranledd av den genom 1927 års riksdags beslut inledda omorganisationen av det högre skolväsendet. Säsom vederbörande myndigheter framhållit, kan det vara förbundet med vissa svårigheter att fastställa nu angivna orsakssammanhang. Då det emellertid enligt förslaget skulle ligga i Kungl. Maj:ts hand att avgöra varje ärende

Utskottets
yttrande.

av nu ifrågavarande slag, synes det utskottet böra vara möjligt att i berörda hänseende förebringa sådan utredning, att Kungl. Maj:t vid prövning av utredningsmaterialet kan bilda sig en bestämd uppfattning, huruvida nämnda sammanhang kan sägas vara för handen eller icke.

Skolöverstyrelsen har i sitt ovan refererade utlåtande uttalat, att de föreslagna nya bestämmelserna borde »gälla retroaktivt». För så vitt detta uttalande åsyftar, att nämnda bestämmelser skulle tillämpas, som om de ägt giltighet redan från och med den 1 juli 1928, och att således en omräkning av redan utbetalta löner skulle ske, anser sig utskottet icke kunna ansluta sig till denna tanke. Enligt utskottets mening böra bestämmelserna träda i kraft den 1 juli 1932. Retroaktiv giltighet böra de erhålla allenast i den bemärkelsen, att sådana tjänstår vid den enskilda skolan, som ligga i tiden före ikraftträdandet, må tagas i beräkning vid lönetursrättens bestämmande.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, medgiva

1) att ämneslärarinna, som blivit entledigad från föreståndarinne- eller ämneslärarinnebefattning vid statsunderstödd högre flickskola, enskild mellanskola eller högre goss- och samskola, emedan skolan till följd av den beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet nedlagts eller inskränkt sin verksamhet, och som i anledning härav blivit överflyttad till ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk, må under en övergångstid av tio år, räknat från och med den 1 juli 1928, av sina tjänstår såsom ämneslärarinna vid högre flickskola, enskild mellanskola eller högre goss- och samskola tillgodoräkna sig så många lönetursår utöver tre, dock högst tio, att, bortsett från dyrtidstillägg, hennes löneförmåner såsom ämneslärarinna vid allmänt läroverk ej komma att understiga summan av den i gällande författningar stadgade kontanta minimiavlöning och den av statsmedel utgående tillfälliga löneförbättring, hon uppburit vid frånträdandet av sin befattning vid den enskilda skolan, varvid dock skall iakttagas att, såvida sådan lärarinna vid tillämpning av dessa bestämmelser skulle i avseende å rätt till ålderstillägg hava kommit i förmånligare ställning, därest hennes övergång i statstjänst inträffat senare än som skett, henne må vid denna senare tidpunkt tillgodoföras det ålderstillägg vid befattningen, som erfordras för att nämnda förhållande må utjämnas, samt

2) att efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall sådan föreståndarinna eller ämneslärarinna vid statsunderstödd enskild mellanskola, högre flickskola eller högre goss-

och samskola, som före den 1 mars 1927 blivit anställd med full tjänstgöring vid dylik läroanstalt och efter den 30 juni 1928 erhåller ordinarie ämneslärarinetjänst vid allmänt läroverk i annan ordning än genom överflyttande, må under en övergångstid av tio år, räknat från och med den 1 juli 1928, tillerkännas sådan lönetursrätt, som avses under 1); dock att detta skall gälla allenast de fall, då vederbörande föreståndarinnas eller ämneslärarinnas avgång från den enskilda skolan kan anses föranledd av den genom 1927 års riksdags beslut inledda omorganisationen av det högre skolväsendet.

Stockholm den 5 april 1932.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Kvarnzelius*, *Lindblad*, *Widell*, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Rosén*, *Johansson* i Fredrikslund, *Bergström*, *Andersson* i Eliantorp, *Pauli* och *Björck*;

från andra kammaren: herrar *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Nilsson* i Bonarp, *Bengtsson* i Norup, *Törnkvist* i Karlskrona, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren*, *Eriksson* i Stockholm, *Olofsson* i Digernäs, *Persson* i Fritorp, *Andersson* i Ovanmyra och *Andersson* i Prästbol.
